

Література

1. Гасанов Р.М. Баловень века: автомобиль и бизнес. — М.: Молодая гвардия, 1990. — 191 с.
2. Дойль П. Менеджмент: стратегия и тактика. — СПб.: ПИТЕР, 1999. — 560 с.
3. Дойль П. Маркетинг-менеджмент и стратегии. — СПб.: ПИТЕР, 2002. — 544 с.
4. Друкер П. Як забезпечити успіх у бізнесі: новаторство і підприємництво. — К.: Україна, 1994. — 319 с.
5. Котлер Ф., Армстронг Г, Сондерс Дж., Вонг В. Основы маркетинга. — К.: Вильямс, 2010. — 1055 с.
6. Эткинсон Дж., Уилсон И. Стратегический маркетинг. Ситуации и примеры. — М.: ЮНИТИ, 2001. — 472 с.
7. Davidson H. Offensive Marketing. — Penguin Books, England, 1987. — 410 p.
8. Ramaswamy V., Gatignon H., Rlibstein D.J. Competitive Marketing Behavior in Industrial Markets // Journal of Marketing. — 1994.
9. Walker O. C., Boyd H. W., Larreche J. C. Marketing Strategy. Panning and Implementation. — USA, 1996.

УДК: 332.14.146(477)

Г. С. Фролова, канд. екон. наук,
 провід. наук. співробітник?
 ДВНЗ «Київський національний економічний
 університет імені Вадима Гетьмана»

ФУНКЦІЇ БЛАГОУСТРОЮ ТА ЗАКОНОМІРНОСТІ ЙОГО РОЗВИТКУ

У статті розкрито сутність основних методологічних функцій благоустрою населених пунктів, до яких віднесено евристичну, об'єднуючу, інтегруючу, ідеологічну та інформаційну. Визначено закономірності розвитку благоустрою, які у сукупності з методологічними функціями є невід'ємною складовою наукових основ галузі знань про і забезпечують прогресивний розвиток досліджуваної сфери.

В статье раскрыта сущность основных методологических функций благоустройства населенных пунктов, к которым отнесены эвристическая, объединительная, интегрирующая, идеологическая и информационная. Определены закономерности развития благоустройства, которые в совокупности с методологическими функциями являются неотъемлемой составляющей научных основ отрасли знаний о благоустройстве и обеспечивают прогрессивное развитие исследуемой сферы.

In the article was reveals the essence of the main methodological functions human settlements, which included the heuristic, unifying, integrating, ideological and informational. Was identified the regularities of development of improvement, which together with methodological functions are an integral component of the scientific basis of industry knowledge about the improvement and ensure the progressive development of the study area.

Ключові слова: благоустрій, населені пункти, наукові основи, методологічні функції, закономірності, суспільні відносини, якість життя, економічний розвиток.

Ключевые слова: благоустройство, населенные пункты, научные основы, методологические функции, закономерности, общественные отношения, качество жизни, экономическое развитие.

Keywords: improvement, human settlements, scientific basis, methodological functions, regularities, public relations, quality of life, economic development.

Постановка проблеми. Розглядаючи благоустрій населених пунктів як складну систему суспільних відносин з приводу створення і вдосконалення комфортних умов для життєдіяльності людини, слід відзначити, що дослідження наукових основ цієї галузі знань є актуальною проблемою як з теоретичної, так і з практичної точки зору. Вирішення проблеми благоустрою населених пунктів і територій у нових політико-економічних умовах має базуватися на відповідному науковому забезпеченні, що формується на основі досягнень у галузі теоретичного осмислення суспільних явищ. Проте, наявна обмеженість теоретичних розробок у сфері благоустрою не дозволяє на практиці задіяти у повній мірі цей фактор у процес формування та вдосконалення суспільних відносин на сучасному етапі постсоціалістичного розвитку країни, призводить до нерозуміння та недооцінки значення цього суспільного явища для становлення особистостей, формування їхньої поведінки, забезпечення високої якості життя, а також не сприяє підвищенню ефективності та результативності економічних реформ.

Аналізуючи опубліковані наукові праці із досліджуваної проблеми, слід відзначити, що теоретичним основам благоустрою вченими не приділяється достатньої уваги. Наявні останні та попередні публікації визнаних вітчизняних і російських фахівців у сфері благоустрою З. Александровської, Л. Веліхова, В. Горохова, В. Денисова, З. Котика, І. Половцева, І. Русанової, Ю. Хромова, Г. Шульги та багатьох інших присвячені здебільшого окремим питанням організаційного, технологічного, технічного, фінансового, екологічного, санітарно-гігієнічного характеру та стосуються окремих елементів облаштування і впорядкування територій. Вони не охоплюють усього комплексу теоретичних аспектів, які б дозволили у кінцевому підсумку вважати наукові основи галузі знань про благоустрій довершеними та остаточно сформованими [1—5]. Наукові дослідження з питань створення комфортного середовища для життєдіяльності людини є вкрай обмеженими, вузькопрофесійними і зазвичай не представляються з точки зору фундаментальної науки.

Постановка завдання. У ситуації обмеженості досліджень наукових основ благоустрою першочерговому опрацюванню підлягають, на наше переконання, ті питання, які на теперішній час є найбільш затребуваними як з точки зору розвитку науки про благоустрій, так і з практичної точки зору. Саме таким актуальним питанням є визначення методологічних функцій благоустрою та закономірностей його розвитку, що й було обрано *метою даної статті*.

Виклад результатів дослідження. Принцип системності дослідження наукових основ галузі знань про благоустрій передбачає виявлення виконуваних ним функцій, значимість яких полягає в усвідомленні важливості та глибинної суті процесу облаштування та впорядкування людського буття, а також у можливості цілеспрямованого, практичного використання благоустрою у формуванні суспільних відносин за визначеним, бажаним вектором.

Функції благоустрою визначаються місцем цієї діяльності у системі соціальних, економічних, політичних, психологічних, культурних та інших феноменів сучасного суспільства. На нашу думку, галузь знань про благоустрій населених пунктів і територій у трансформаційний період виконує, насамперед, методологічну функцію. В умовах формування відкритої економіки ринкового типу сфера діяльності щодо створення і вдосконалення комфортних умов життєдіяльності людей нерозривно пов'язана з розвитком інших галузей народногосподарського комплексу — охороною здоров'я, екологією, будівництвом, архітектурою тощо. Тому досліджувана галузь знань може стати підґрунтям для розвитку інших наук, які вивчають проблеми економіки, управління, суспільствознавства, будівництва, архітектури, екології, психології, охорони здоров'я, стратегічного прогнозування, планування тощо. Методологічна функція дозволяє виявити першопричини глибинних процесів, що відбуваються у суспільстві на сучасному етапі трансформаційних процесів в економіці та обґрунтувати шляхи подальшого розвитку суспільних відносин на підставі врахування та використання фактора благоустрою. Тому теоретичні пи-

тання благоустрою є фундаментальними за своєю суттю та підґрунтям для динамічного розвитку інших важливих сфер суспільного життя.

Наукова методологія будь-якої галузі знань передбачає також визначення методів пізнання, тобто способів і прийомів наукового дослідження об'єктивної реальності. До базових методів аналізу благоустрою в умовах трансформації сучасного суспільства необхідно віднести: синергетичний, що використовується для аналізу благоустрою як складної системи у складному просторі; діалектичний, який дає можливість розглядати процес розвитку благоустрою у взаємодії з оточуючим світом та особистістю; порівняльно-історичний, який дозволяє аналізувати різні форми буття і динаміку становлення благоустрою в його історичній ретроспективі з можливістю екстраполяції розвитку на перспективу; системно-структурний, який направлений на виявлення структури благоустрою як динамічної системи, що сприяє розвитку суспільства і особистості.

Наукою про благоустрій з метою пізнання цього суспільного явища використовуються також загальнонаукові методи: аналогії, аналізу і синтезу, індукції і дедукції, які сприяють філософському осмисленню благоустрою як цілісного явища та дозволяють оцінити його практичну суспільну значимість. Для вирішення теоретичних і прикладних завдань у сфері благоустрою важливими є також інші методи наукових досліджень: розрахунково-аналітичні, економіко-математичні, експертно-евристичні, статистико-графічні тощо, які забезпечують здійснення неупередженої аналітичної оцінки стану облаштування і впорядкування територій населених пунктів, обґрунтування науково-практичних рекомендацій щодо вдосконалення процесу благоустрою та визначення напрямів його подальшого розвитку.

Галузь знань про благоустрій виконує також евристичну функцію. Вона полягає у сприянні приросту наукових знань у теорії і практиці створення комфортних умов для життєдіяльності людини, результатом чого стає екстенсивний та інтенсивний розвиток об'єкта дослідження. Але, як відомо, критерієм істинності будь-якої теорії є практика. І завдання науки про благоустрій полягає у тому, щоб результати наукових досліджень змогли дати відповідь на питання, як досягти успіху у цій сфері на території окремого кварталу, або в цілому на території міста чи селища, регіону чи країни. Ці знання необхідні як керівникам усіх рівнів, так і політичним діячам, науковцям, викладачам, фінансистам, економістам, психологам, екологам, будівельникам, філософам та іншим суб'єктам, які з одного боку є творцями комфортного середовища, а з іншого — споживачами цих благ.

Формування і вдосконалення комфортного середовища буття — це прагнення до високої якості життя, що відповідає потребам переважної більшості співвітчизників. Цей процес є привабливим і зрозумілим для всіх верств населення, що забезпечує йому можливість реалізації мобілізуючої та об'єднуючої функції. Благоустрій, як визначальний чинник досягнення високих стандартів і якості життя, не повинен породжувати ворожнечі, суперечностей, конфліктів, а значить він здатен виконувати функцію консолідації суспільства. На наше глибоке переконання, ідея системного, широкомасштабного благоустрою територій населених пунктів може стати українською консолідуючою національною ідеєю.

Крім того, благоустрою притаманна інтегруюча функція. Вона полягає, наприклад, у можливості об'єднання в єдине ціле різноманітних, розрізнених елементів природного і неприродного походження з метою формування гармонійного і комфортного середовища буття людини, а також об'єднувати у цьому процесі окремих фахівців різних галузей. Так, при вирішенні питань благоустрою відбувається генерація ідей, як правило, на міжгалузевому рівні з подальшим проектуванням і виробництвом елементів благоустрою, що слугує підставою для створення цілих науково-виробничих конгломератів, для залучення і об'єднання спеціалістів різного профілю, керівників і виконавців різних рівнів. Це свідчить про високу інтегруючу властивість благоустрою.

Неперевершене значення має ідеологічна функція благоустрою. Вона реалізується у процесі сприйняття окремою людиною об'єктивної реальності, що в цілому

відображається на формуванні суспільної свідомості. Оточуюче середовище активно і цілеспрямовано впливає на психологічний, морально-етичний, емоційний стан громадян, їх здоров'я та визначає поведінку індивідумів.

На трансформаційних етапах економічного розвитку потреби формування нових суспільних відносин обумовлюють необхідність задіяння у цей процес усіх можливих факторів впливу. Оточуючому середовищу, як органічній, гармонійній сукупності матеріальних, соціальних, культурних і естетичних цінностей та інженерно-технологічних рішень і новацій притаманна особлива інформативність, яка надзвичайно потужно впливає на формування світовідчуття, світогляду, соціальної позиції, заснованій на гуманістичних цінностях, і поведінку людей. Високий рівень благоустрою та естетичне навколишнє середовище сприяє вихованню високоморальних особистостей з етичною поведінкою, здатних створювати і підтримувати гармонійні стосунки між людьми, реально оцінювати події і суспільні явища, спрямованість реформ, їх перспективи та відчувати місце людини в економічних перетвореннях.

У період глобальних реформ усвідомлення історичної перспективи різними соціальними групами, класами і прошарками залежить від здатності кожної людини адекватним чином сприймати навколишню дійсність та оцінювати перспективи розвитку. Однак ідейно-виховна роль оточуючого середовища і благоустрою на сучасному етапі економічних трансформацій недостатньо оцінена, а в науковій літературі майже не висвітлена.

У сучасному світі, який характеризується широкою, інтернаціональною інформатизацією, благоустрій населених пунктів виконує інформаційну функцію. Вона полягає у тому, що кожний об'єкт благоустрою, маючи організаційно та естетично довершену, зручну форму, поряд з функціональним призначенням повинен мати адекватне інформаційне відображення, слугувати джерелом достовірної інформації, мати художню, естетичну, технологічну та історичну пізнавальну цінність. У такому вигляді благоустрій сприяє саморозвитку конкретної людини і суспільства, сприяє формуванню інтелектуальної особистості, розширенню знань про оточуючий світ, збереженню національних рис, вікових традицій, слов'янської самобутності, духовної цінності, постає носієм культурної пам'яті народу та забезпечує збереження національної ідентичності.

На нинішньому етапі соціально-економічного та культурного розвитку благоустрій, як фактор цивілізованого облаштування людини у світі та вдосконалення відносин у суспільстві, має виконувати ще й функцію гармонізації техногенного середовища, створеного в останні десятиліття під тиском бурхливого розвитку техніки, технологій та масштабного, інтенсивного використання природних ресурсів. Тому благоустрій має перерости у загальноцивілізаційний феномен, який потребує подальшого осмислення, неупередженого оцінювання, всебічного аналізу різними галузями знань і залучення до цього процесу широкої громадськості.

З'ясування суті та визначення наукових основ такого суспільного явища як благоустрій передбачає встановлення законів і закономірностей його розвитку. З одного боку визначення закономірностей процесу благоустрою є однією з умов наукового пізнання цього процесу, а з іншого, з практичної точки зору, доцільність їх встановлення обумовлена тим, що аналіз та оцінка стану, визначення проблем, перспектив і напрямів розвитку благоустрою та його результативності має здійснюватися з урахуванням об'єктивних законів і закономірностей цього процесу, аби уникнути соціально-економічних втрат і кардинально підвищити ефективність цього процесу.

Так як благоустрій є вагомим чинником формування суспільних відносин і розвитку всієї економічної системи, це суспільне явище функціонує на підставі загальних економічних законів. Серед них необхідно виокремити, насамперед, фундаментальний зв'язок благоустрою з продуктивними силами, тобто закон взаємозалежності між станом благоустрою та рівнем розвитку продуктивних сил.

Розвиток благоустрою підпорядковується головній меті — найповнішому задоволенню постійно зростаючих потреб суспільства у комфортних умовах життєдіяльності. І чим вищий рівень розвитку продуктивних сил (які охоплюють у тому числі матеріально-технічну базу галузі благоустрою, стан її виробничих фондів, їх відтворення, використання трудових ресурсів, їх загальноосвітній та професійно-технічний рівень), тим динамічніше змінюються людські потреби, структура життєвих благ, покликаних їх задовольняти та забезпечувати. А це обумовлює необхідність удосконалювати та розвивати на новому, вищому рівні сферу благоустрою. Крім того, розвиток продуктивних сил неминуче відображається на формах, якості, технічних і дизайнерських рішеннях елементів благоустрою, на застосовуваних у процесі облаштування територій технологіях, матеріалах, на організаційних формах благоустрою, способах управління цим процесом тощо.

З іншого боку, стан благоустрою неминуче впливає на розвиток продуктивних сил. Як свідчать проведені дослідження, від нього залежить економічний розвиток певної території, населеного пункту чи регіону. Благоустрій і його покращення забезпечують необхідну основу для відтворювального процесу, у тому числі трудових ресурсів, позитивно впливають на здоров'я людей, їхнє психічне, емоційне самопочуття та поведінку. Тобто, благоустрій і продуктивні сили розвиваються і мають розвиватися синхронно і взаємоузгоджено. У цьому полягає первинний глибинний закон розвитку благоустрою, який має неперевершене значення для практичної діяльності. Його недотримання і неврахування у кінцевому підсумку призводить до негативних наслідків у соціально-економічному розвитку регіонів, країни й усього суспільства.

Діалектика розвитку процесу благоустрою населених пунктів свідчить про те, що він функціонує на основі загального діалектичного закону заперечення заперечення. Це підтверджується багатовіковою історією процесу впорядкування територій населених пунктів. На кожному новому етапі соціально-економічного розвитку країни елементи, форми, способи, матеріали, технології благоустрою застосовуються на більш високому технічному, технологічному, дизайнерському, естетичному, мистецькому рівнях. Зазвичай нові елементи благоустрою впроваджуються на заміну застарілим або з новим функціональним призначенням для задоволення нових потреб у досягненні комфортності середовища життєдіяльності. Ця закономірність є окремим прикладом спіралеподібного характеру будь-якого розвитку і вона є характерною для сфери благоустрою.

Аналіз стану розвитку благоустрою населених пунктів в історичному аспекті свідчить про те, що він розвивається на основі діалектичної взаємодії двох протилежностей — стабільності і динамізму. Досягнута у певний період розвитку бажана стабільність у благоустрої територій не може зберігатися незмінною тривалий час. Нові ідеї, технології, ресурси, матеріали, а також нові напрями розвитку суміжних сфер і наук та зростаючі потреби громадян у комфортних умовах життєдіяльності неминуче призводять до динамічних змін у процесі благоустрою. І саме діалектичні закони заперечення заперечення та боротьба протилежностей забезпечують прогресивний розвиток цього процесу.

Необхідно підкреслити, що аналіз чисельних аспектів і функцій благоустрою населених пунктів і територій дає підстави стверджувати, що благоустрій у суспільному організмі не існує ізольовано сам по собі, а тісно пов'язаний з усіма іншими сферами суспільного життя — економічною, соціальною, політичною, духовною тощо і розвивається у загальному контексті розвитку суспільства. Проте визначальна роль у розвитку благоустрою належить економічному аспекту, який формує і визначає увесь спектр і характер відносин у сферах, з якими він пов'язаний. Це — найважливіша закономірність функціонування благоустрою, яка базується на об'єктивній пріоритетності економіки у суспільному житті та її фундаментальному характері.

Але не менш важливою є й та закономірність, що благоустрій як соціально-економічне явище має відносну самостійність. Це підтверджується тим, що у певні періо-

ди історії мали місце приклади надзвичайного розвитку благоустрою на окремих територіях, хоча соціально-економічна система тієї епохи не вимагала такого рівня упорядкування та облаштування оточуючого середовища та не могла забезпечити масштабного розповсюдження такого рівня комфортності середовища на великі території. Крім того, в усі часи робітничі верстви населення, незважаючи на відсутність реальних можливостей для пристойного облаштування своїх поселень, все ж розвивали цей процес у місцях свого компактного проживання та збагачували його.

Отже, якщо благоустрій вважати реально існуючим і відносно самостійним суспільним явищем, це поняття слід розглядати як відображення у суспільній свідомості об'єктивно існуючого явища. Проте, відображення буття у свідомості - не простий миттєвий акт, а складний процес. Матеріальні суспільні відносини стихійно відображаються у суспільній свідомості у вигляді почуттів і настрою. Потім ця свідомість стихійно залучає у свою сферу предмети, форми, колір, звуки навколишнього оточення, потім вона свідомо утворює свої продукти, такі як моральні норми, твори мистецтва тощо, через які створює зворотній вплив на суспільне буття, але тепер не стихійно, а цілком свідомо і спрямовано [7]. Таким чином, благоустрій і формування суспільної свідомості є взаємозалежними процесами і специфічною закономірністю благоустрою.

Слід підкреслити, що закони і закономірності процесу благоустрою відрізняються виключною фундаментальністю, так як вони представляють собою глибинні зв'язки у суспільному житті. Система законів у сфері благоустрою суттєво впливає не тільки на суспільне життя, але й взаємопов'язана з усіма іншими зв'язками у цьому суспільстві — з економікою, політикою, ідеологією, соціальним розвитком тощо.

Крім того, закони і закономірності процесу благоустрою мають загальносоціальний характер. Можливість цілеспрямованого формування соціально необхідних параметрів життя і рис особистості за допомогою певних перетворень в оточуючому середовищі розкриває глибинну, здебільшого приховану соціальну сутність благоустрою та фундаментальну значимість єдності його елементів. Проте на теперішній час забезпеченню такої єдності та органічному синтезу елементів благоустрою у формуванні комфортного середовища буття перешкоджає відомча виробнича роз'єднаність суб'єктів благоустрою: архітекторів і дизайнерів, будівельників і озеленювачів, лікарів і транспортників, екологів і бізнесменів, землевпорядників та інженерів тощо. Тому у перспективі проектування і створення комфортного середовища буття має диктуватися всією системою управління, завданням якої має бути досягнення кінцевої мети благоустрою — створення комфортного середовища буття людини.

Висновки. Таким чином, у своїй сукупності визначені методологічні функції та закономірності благоустрою свідчать про його неперевершену значимість для суспільного життя, що зобов'язує державних діячів, керівників усіх рівнів, політиків і практиків враховувати та раціонально їх використовувати у своїй діяльності.

На теперішній час галузь знань про благоустрій знаходиться у стані становлення. Визначення функцій і закономірностей створення комфортного середовища життєдіяльності людини є невід'ємною складовою наукових основ цієї галузі знань. З її розвитком, з накопиченням досвіду і поглибленням наукових досліджень мають розширюватись і уточнюватись знання про функції благоустрою та закономірності розвитку цього суспільного явища. Тому ці питання залишаються відкритими для подальших наукових дискусій.

Література

1. Александровская З. И., Букреев Е. М., Медведев Я. В., Юскевич Н. Н. Благоустройство городов. — М.: Стройиздат, 1984. — 341 с.
2. Велхов Л. А. Основы городского хозяйства: 2-е изд. — М.: Наука, 1996. — 480 с.
3. Горохов В. А., Расторгуев О. С. Инженерное благоустройство городских территорий и населенных мест. — М.: Стройиздат, 1994. — 456 с.

4. Денисов В. Н., Половцев И. Н., Макаров А. И., Евдокимов В. Т. Благоустройство жилых территорий. — СПб.: МАНЭБ, 2004. — 95 с.
5. Русанова І. В., Шульга Г. М. Інженерний благоустрій. — Львів: Растр-7, 2009. — 212 с.
6. Хромов Ю. Б. Внешнее благоустройство и озеленение жилых комплексов. — Л.: Стройиздат, 1969 — 160 с.
7. Домбровская Т. И. Эстетическое сознание и некоторые закономерности его развития в социалистическом обществе. — К.: Вища школа, 1986. — 154 с.

УДК 37.015.311

Н. В. Терещенко, канд. соц. наук, доц.,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

ИНТЕЛЕКТ-КАРТИ — СУЧАСНІ ІННОВАЦІЙНІ СОЦІАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ОСВІТИ

В статті пропонується новітній метод мислення та навчання на основі інтелект-карт, який є продуктивнішим в порівнянні з традиційною системою запису інформації та продукування знань.

В статье предлагается новейший метод мышления и обучения на основе интеллектуальных карт, который продуктивнее в сравнении с традиционной системой записи информации и продуцирования знаний.

In the article the newest method of thought and studies is offered on the basis of intellectual maps, which is more productive as compared to the traditional system of record of information and producing of knowledges

Ключові слова: інтелект-карти, інноваційні соціальні технології навчання, система освіти.

Ключевые слова: интеллектуальные карты, инновационные социальные технологии обучения, система образования.

Keywords: *shadow*: intellectual maps, innovative social technologies of studies, system of education.

Постановка проблеми. Система освіти — вагомий компонент духовного та культурного життя суспільства, який пов'язаний з реалізацією процесу розповсюдження знань.

Приєднання України до країн Болонської співдружності зумовило трансформацію та модернізацію системи освіти у відповідності до загальноєвропейських вимог, визначальними критеріями яких є: якість підготовки фахівців; фундаменталізація та індивідуалізація навчання; зміцнення довіри між суб'єктами освітньої діяльності; посилення конкурентоспроможності випускників університетів України тощо. Разом з тим, очевидними є кризові явища в системі освіти не тільки в Україні, а й у світі. Це — різкий спад загальноосвітньої підготовки молоді. Зростання функціональної неграмотності, збільшення розриву в рівні освіти між розвинутими країнами та тими, що розвиваються. Криза вітчизняної системи освіти частково пов'язується з формалізацією навчального процесу.

Аналіз останніх джерел чи публікацій. Проблематикою створення інтелект-карт займаються американські вчені, зокрема брати Тоні та Барі Б'юзени, Хорст Мюллер; Копил В. І. та ін. Серед вітчизняних науковців Аксьонова О. В., Терещенко Н. В. Слід відмітити, що дане питання недостатньо напрацьоване, тому автор статті вносить свій посильний внесок в розробку заявленого в назві статті питання.